

الگوی حسن

جرئت تغییر روایت تغییرریل اداره جنگ توسط

شهید حسن باقری و نقش او در آزادسازی خرمشهر است

دفاع مقدس

نویسنده و پژوهشگر دفاع مقدس محمد علیان

چیزی که دشمنان و آمریکایی‌ها را به تنگ می‌آورد، این است که ما در فکر کردن به بن‌بست نمی‌رسیم و این باعث می‌شود در عمل نیز به بن‌بست نرسیم.

این جمله شهید حسن باقری نشان‌دهنده تفاوتی اساسی بین رزمندگان جبهه حق و جبهه باطل است که آن نبود بن‌بست در ساحات‌های اندیشه و عمل است، هرچند امکان دارد در مواقعی دچار انسداد شده و موفقیت حاصل نشود، اما این به معنای توقف و ایستادن در بن‌بست نخواهد بود.

عقلانیت برپایه ایمان

حسن باقری پس از ترسیم افق و جهت جنگ را در اداره جنگ، دومین محور تحول جنگ را با خلق مفهومی متعالی با عنوان «عقلانیت برپایه ایمان» رونمایی می‌کند. او تمرکز خود را روی تبیین جایگاه تفکر و احیای عقلانیت در اداره جنگ قرار می‌دهد. باقری با هوشمندی کامل و مبتنی بر نگاه برآمده از اسلام ناب به این نکته اساسی توجه دارد که احیای عقلانیت برای اداره جنگ باید بر یک مبنای مشخص صورت بگیرد و آن مبنای مشخص «ایمان الهی» است و خودش را مقید به رعایت این موضوع می‌داند که نباید توجه به موضوع عقلانیت ناشی از عقلانیت آمریکایی و مستشاران جنگی آنها که روزگاری در ایران مدرسان دانشگاه‌های جنگ بودند باشد: «در عوض روحیه، ایمان و توکل به خدا، جایگزین آن آیین‌نامه‌ها شد. چرا که نیروهای مسلح و مومن ما هنگامی که تصمیم می‌گیرند بر دشمن کافر و شرور بزنند، توکل به خدا می‌کنند و با عشق به شهادت به استقبال مرگ می‌روند؛ فاذا عزمت فتوکل و مطمئن هستنند که یکی از دو پیروزی احدی الحسین نصیب آنها خواهد شد.»

حال که جایگاه مفهوم عقلانیت برپایه ایمان توسط حسن باقری به عنوان دومین محور تحول اداره جنگ تبیین می‌شود، نیازمند طرح موضوع «فونداتیسی و جرئت‌ورزی» در ساحات‌های مختلف اداره جنگ هستیم. چرا که اگر در مقام تفکر و اندیشه‌ورزی ایجاد روزمرگی شویم و نتوانیم با جسارت، مداخلات جدید ایجاد کنیم، در حقیقت تحقق آنچه بیان شد صورت نخواهد گرفت لذا حسن

باقری در جایی دیگر اینگونه می‌گوید: «باید به خود جرأت داد. این نوع جنگیدن به درد نمی‌خورد، باید استراتژی جنگ عوض شود.» به راستی باید نوآوری در حوزه اندیشه و عمل را یکی از بزرگترین گارهای تحولی حسن باقری در نظر گرفت و از همه مهم‌تر به این نکته توجه داشت که اگر به اندیشه‌های جدید، متقن و مشخص با مبنای صحیح دست پیدا شد، باید آن را به میدان عمل آورد و در میدان واقعیت مسورد بررسی و آزمایش قرار داد تا بتوان الگویی جدید؛ عملیاتی و واقعی ارائه کرد.

عجیب‌ترین جلسه عملیات خرمشهر

حسن باقری در محور دوم تحول جنگ نسبت به یک موضوع دیگر نیز حساسیت بالایی از خود نشان داد و آن «مراقبت از انحراف و التقاط نسبت به مفاهیمی چون توسل، توکل و اعتقاد به غیب» بود. او به خوبی می‌دانست که اگر این موضوعات به شیوه‌ای ناصحیح بیان شوند و ترویج پیدا کنند، اداره جنگ را با توهمات و مشکلاتی مواجه می‌کند که حل آنها مصیبت‌های ناتمامی را در پیش خواهد داشت و این موضوع آتجایی خودش را نشان می‌دهد که بعد از عملیات «فتح المبین» و در جلسه طراحی عملیات «الی بیت المقدس» زمانی که شهید علی صیاد شیرازی در حال ارائه آسیب‌شناسی از عملکردده‌های مختلف در عملیات فتح‌المبین است، عده‌ای از

تبیین الگوی تغییر افق و خلق نگاه جدید در اداره جنگ

جرئت تغییر

تبیین الگوی تغییر افق و خلق نگاه جدید در اداره جنگ

- نویسنده: محمد علیان
- هدی ناقصی
- انتشارات: موسسه شهید حسن باقری
- تعداد صفحات: ۲۱۰ صفحه
- قیمت: ۹۵۰۰۰ تومان

فرماندهان وارد بحث او شده و اعتراض می‌کنند که خیلی روی این مباحث تمرکز لازم نیست و مشکلات را با توکل و توسل حل می‌رویم، ناگهان حسن باقری وارد بحث شده و با آرامش کامل جمله‌ای کلیدی را بیان می‌کند: «ما به نیروی غیب معتقدیم، ولی خداوند هر حجتی را هدایت نخواهد کرد»، برخورد این جنبی حسن باقری را که در مقام مراقبت از مفاهیمی چون توکل و توسل است باید در کنار نحوه رفتار او در جلسه قرارگاه مرکزی کر بلا مورد بررسی قرار داد: زمانی که مرحله دوم عملیات الی بیت المقدس به پایان رسیده، آغاز مرحله سوم عملیات دچار توقف شده و فرماندهان در ادامه عملیات دچار تردید شده‌اند. در کتاب سه جلدی «روایت زندگی شهید باقری» درباره این جلسه به قول سردار فتح‌الله جعفری آمده: «در این جلسه شهید صیاد شیرازی گفت چرا اعتراض می‌کنند؟ حسن گفت حق دارند، شهید و زخمی داده‌اند. حسن خیلی صبور بود. صیاد شیرازی نشست، جلسه طول کشید، بحث شد که اگر از اینجا برویم گهران کم می‌آوریم و تپ‌های مان کمبود دارند، خیلی بحث کردند. دشمن یک خاکریز اوپویی داشت، حسن گفت از پشت این خاکریز به خین نگران نباشید چون خدا کمک‌مان می‌کند بعد چراغ‌ها را خاموش کردند و در تاریکی روزه امام حسین (ع) و دعای توسل خواندند. حسن ایستاد و بلند بلند گفت: «خدا یا مردم و امام منتظرند چطور جواب شما را بدهیم؟ هر کاری بلند بودیم انجام دادیم هر چه در چنتم‌مان بود رو کردیم، هر چه راهکار بود بررسی کردیم، دیگر کاری از ما بر نمی‌آید، هیچ کدام ادعایی نداریم پیروزی دست خداست. خدایا به اراده تو از این وضعیت بیاور! ما تا حالا هم به اراده تو بوده، شاید در گوشه‌ای از ذهن مان بود که این پیروزی مال ماست این را هم امشب دور می‌اندازیم، خدایا به ابرو می‌این همه بسیجی که اینجا شهید شده‌اند خودت کمک‌مان کن.» گریه و زاری فضای قرارگاه را عوض کرد آن زن راو نیازهایی بود که خدا دوست دارد بداند. همه گریه می‌کردند.»

شاید در گوشه‌ای از ذهن مان بود که این پیروزی مال ماست این را هم امشب دور می‌اندازیم، خدایا به ابرو می‌این همه بسیجی که اینجا شهید شده‌اند خودت کمک‌مان کن.» گریه و زاری فضای قرارگاه را عوض کرد آن زن راو نیازهایی بود که خدا دوست دارد بداند. همه گریه می‌کردند.»

جلسه‌ای بود که تا آن روز در عملیات خرمشهر ناشیم. حرف‌های حسن باقری آن شب روی جمع، از جمله فرماندهان ارتش تأثیر زیادی گذاشت، همه گریه می‌کردند.»

آری آنگاه که حسن باقری صحبت از «عقلانیت برپایه ایمان» می‌کند، در عین توجه به عقلانیت و معنویت و ایمان را هم در نظر دارد و از التقاط و انحراف برهیز کرده و مانع ایجاد آن در جبهه‌ها شده تا دومین محور تحول جنگ به درستی ایجاد و محقق شود. سومین محور تحول در اداره جنگ توسط حسن

باقری را باید با موضوعاتی چون «شناسایی، جمع‌آوری اطلاعات، داده‌پردازی و ترسیم وضعیت‌های مختلف از خود و دشمن» مورد بررسی قرار داد. حسن باقری در بیانی وضعیت بهم ریخته اطلاعات و اخبار جنگ را این گونه بیان می‌کند: «صبح می‌گویند فلان نقطه را عراق گرفته است، ظهر می‌گویند همان نقطه را پس گرفته‌ایم، دوباره عصر می‌گویند همان نقطه را عراق گرفت و مجدداً شب می‌گویند همان نقطه را پس گرفته‌ایم. با این استراتژی نمی‌شود جنگید. این جملات حسن باقری نشان از فقدان داده‌های مشخص، اخبار صحیح و قابل اعتماد برای اداره جنگ دارد و حال نوبت آن است تا برای حل این مسأله چاره‌ی اندیشیده شود و با سازماندهی و راه‌اندازی واحد اطلاعات عملیات در قرارگاه مرکزی و قرارگاه‌های تابعه، بر اساس اصولی که حسن باقری تدوین و پیاده‌سازی می‌کند، این مهم صورت گیرد. یکی از اصلی‌ترین اصولی که حسن باقری روی آن اصرار دارد این گونه بیان می‌کند: «این فرم که ۲۰ درصد اطلاعات ۸۰ درصد عملیات مساوی با پیروزی است، غلط است. اطلاعات و عملیات هر کدام مقوله جداگانه‌ای هستند، من می‌گویم اطلاعات صددرصد، او معتقد است اطلاعات ۱۰ درصدی و دقیق منجر به عملیات صحیح و موفق می‌شود و این اصرار او در ماجرای شناسایی عملیات «الی بیت المقدس» برای آزادسازی خرمشهر از زبان شهید حسین

همدانی شنیدنی است: «حسن باقری به ما مأموریت شناسایی کارون تا جاده خرمشهر را داد. گفت: هر صبح به اینجا می‌آیم و از شما گزارش می‌خواهم. می‌گفت: همدانی باید دست به جاده آسفالت خرمشهر بخورد. نباید بگوید یک کیلومتر دو کیلومتر فریم. هر وقت دستتان را به جاده آسفالت زدید آن وقت می‌توانم بگویم این بخش از مأموریت تمام شده است.

آقدر رفتیم و آمدیم تا اینکه به جاده خرمشهر رسیدیم. خاطر همست تردد ماشین‌ها در جاده زیاد بود. اگر کسی روی جاده می‌رفت نور ماشین روی او می‌افتاد. برای همین در چند متر جاده تأمین گذاشتیم یک نفر رفت به جاده دست زد و بوسید. برگشتیم و گفتیم فلانی به جاده دست زد و حتی جاده واحد اطلاعات عملیات در قرارگاه مرکزی و قرارگاه‌های تابعه، بر اساس اصولی که حسن باقری تدوین و پیاده‌سازی می‌کند، این مهم صورت گیرد. یکی از اصلی‌ترین اصولی که حسن باقری روی آن اصرار دارد این گونه بیان می‌کند: «این فرم که ۲۰ درصد اطلاعات ۸۰ درصد عملیات مساوی با پیروزی است، غلط است. اطلاعات و عملیات هر کدام مقوله جداگانه‌ای هستند، من می‌گویم اطلاعات صددرصد، او معتقد است اطلاعات ۱۰ درصدی و دقیق منجر به عملیات صحیح و موفق می‌شود و این اصرار او در ماجرای شناسایی عملیات «الی بیت المقدس» برای آزادسازی خرمشهر از زبان شهید حسین

نگاه شبکه‌ای حسن باقری

تبیین موضوع شناسایی، تمرکزها و دقت‌های حسن باقری پیرامون این موضوع دارای مصادیق بسیاری است که بر حوصله این متن نبوده و در زمان دیگر می‌توان به آن پرداخت، اما نکته مهم این است که جمع‌آوری اطلاعات و اشرف در این حوزه باید منجر به تعیین نظام ارتباط بین داده‌ها برای کشف نقاط گلوگاهی به

جهت تشخیص نقطه اصلی درگیری باشد و این مهم صورت نمی‌گیرد مگر آنکه از یک نگاه شبکه‌ای و وسیع برخوردار باشیم: «در جنگ باید وسیع فکر کنی و همه ابعاد را در نظر بگیری، وقتی می‌خواهی در این نقطه عملیات کنی، به نقاط دیگر نیز باید توجه داشته باشی.»

حسن باقری با اتخاذ همین نگاه شبکه‌ای و ارائه یک منطق قوی برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها در نهایت توانست در مدار تحول جنگ نقطه اصلی درگیری را مشخص کرده و توجه همه را در روزگاری که اولویت‌بندی مشخص برای جنگیدن وجود نداشت به اصلی‌ترین نقطه درگیری یعنی «خرمشهر» جلب کند: «خرمشهر حیات صدام است و ما باید حیات دشمن را از او بگیریم.» آری، حسن باقری در سومین محور تحول اداره جنگ، کارون توجیحات را در «خرمشهر» مشخص می‌کند و این موضوع نقطه عطفی در تاریخ دفاع مقدس می‌شود چرا که باید برای آزادسازی خرمشهر یک سازماندهی و آرایش جدید و مشخص در سطوح مختلف اداره جنگ صورت بگیرد.

بر اساس پژوهش‌های صورت‌گرفته، برای استخراج الگوی شخصیتی و عملکردی شهید حسن باقری، اصلی‌ترین مسأله‌ای که او برای تحقق «جرئت تغییر» در جنگ با آن مواجه است، مؤلفه‌ای با عنوان «تغییر افق و خلق نگاه جدید در اداره جنگ» است. در حقیقت، شهید حسن باقری برای آنکه

این تصویر اواخر فروردین ماه سال ۱۳۶۱ قبل از آغاز عملیات «الی بیت المقدس» ثبت شده که شهید باقری با شهید صیاد شیرازی در حال هماهنگی و آماده‌سازی نقشه عملیات و آرایش نیروها هستند. مکان ثبت تصویر قرارگاه کر بلا در جبهه جنوب است

بناواند الگوها و روش‌های رایج یا منسوخ را از زیست‌بوم اداره جنگ حذف کند، لازم است تا افق نگاه رزمندگان، فرماندهان و مسئولان اداره جنگ را تغییر داده و نگاهی جدید را برای آنها، با همراهی خودشان، خلق کند. پس او به خود جرأت می‌دهد و حرکت می‌کند. حرکت شهید حسن باقری برای تغییر افق و خلق نگاه جدید در اداره جنگ، مبتنی بر کشف و تبیین فکری عملی شش گفتمان مرکزی جنگ است.

کتاب «جرئت تغییر» در ابتدا به چرایی اهمیت موضوع «تغییر افق و خلق نگاه جدید در اداره جنگ» می‌پردازد و سپس شش گفتمان مرکزی جنگ را که بر اساس الگوی شخصیتی و عملکردی شهید حسن باقری استخراج شده است، بر اساس روایت‌ها و خاطرات مستند تبیین و تفصیل می‌کند تا با توضیح هر کدام، روابط منطقی میان آنها نیز مشخص شود.

در کتاب «جرئت تغییر» که امروز، همزمان با سالروز آزادسازی خرمشهر رونمایی می‌شود، تلاش شده تا با ارائه روایت‌های مستند از این بخش، از الگوی شخصیتی شهید حسن باقری، امکان داده‌پردازی برای افرادی فراهم شود که خود را مأمور حرکت در جامعه براساس مسیری متفاوت از مکتب شرقی و غربی می‌دانند، و بر این اساس آنان نیز نسبت به ایجاد تغییر در الگوهای رایج یا منسوخ زمانه خود، برای ساخت آینده‌های متفاوت، جرئت پیدا کنند.

جستارهایی از زندگی و خاطرات شهیدسید محمدعلی جهان آرا

- نویسنده: علی اکبری مزداآبادی
- انتشارات: ایران
- تعداد صفحات: ۳۴۴ صفحه
- قیمت: ۹۵۰۰۰ تومان

بوده، به پیشنهاد حجازی به دیدار محمد جهان آرا، به عنوان گزینه‌ای برای ازدواج می‌رود. «با او جولی کیوسک سبک‌فروشی نزدیک دانشگاه تهران قرار گذاشتیم تا باهم صحبت کنیم. آن روز داخل کیفم پر از اعلامیه بود. همان جا بود که مأمورین از یک پتو سفید ریختند بیرون و هردو ما را دستگیر کردند.» و در خلال آن حبس شش ماهه، اولین آشنایی‌اش با خانواده جهان آرا رقم می‌خورد.

سفرهای برخی مطالب این فصل سیاه شده‌اند که در پی نوشت در توضیح چرایی‌اش آمده «با نظر خانم صغری اکبرنژاد حذف شد» شاید به این دلیل است که اگر به نظر خواننده برخی مطالب کنگ آمدند، دلیل آن مشخص باشد و به پای بی‌توجهی نویسنده گذاشته نشود. همراه با یادداشت‌هایی که برای آشنایی بیشتر خواننده با شهید رزم‌آرا در کتاب آمده، می‌توان با برخی اتفاقات سال‌های منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی و فعالیت‌های انقلابیون برای سرنگونی رژیم پهلوی نیز آشنا شد. از شهید جهان آرا، دست‌نویس‌هایی در قالب یک سررسید به جا مانده است؛ یادداشت‌هایی که از

دیگر داشتیم از ترس منفجر می‌شدم که محمد خیال خودکشی به سرش زده؟ اما او با آرامش به نگهبان گفت: آقا، آب داری بدی بخوریم؟ نگهبان مقداری آب به او داد. با آرامش نوشید و دوباره حرکت کرد.»

جهان آرا که خیلی زود وارد فعالیت‌های سیاسی-انقلابی می‌شود، در همان سال‌ها مسئولیت نشریه درون گروهی «فجر» را نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از جمله‌اش می‌توان به چندین سال سکونت مخفیانه در شهرهای مختلف برای برهیز از آنکه ساواک درش را برزد، اشاره کرد. در این فصل روایتی از خواهر شهید، سیدفاطمه جهان آرا هم درج شده، او بعد از ارائه توضیحاتی درباره اوضاع و احوال خانواده و اوصالت‌والدین و اینکه چند خواهر و برادر هستند، نکاتی نیز به عهده می‌گیرد، دورانی که زندگی دشواری را برای او رقم می‌زند که از